

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Атаманчука Володимира Миколайовича на дисертаційну роботу на дисертаційну роботу Філіпова Юрія Євгеновича на тему «Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану в Україні», подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Актуальність теми, обраної для дисертаційного дослідження обумовлена тим, що в умовах воєнного стану істотно ускладнилися завдання органів досудового розслідування щодо своєчасного, повного й об'єктивного встановлення обставин кримінальних правопорушень. Збройна агресія проти України спричинила появу нових безпекових ризиків, зростання кількості кримінальних проваджень, пов'язаних із воєнними злочинами, посяганнями на основі національної безпеки, незаконним обігом зброї, вибухових речовин, диверсійною та колабораційною діяльністю, а також руйнуванням об'єктів цивільної й критичної інфраструктури. За таких умов належне техніко-криміналістичне забезпечення розслідування набуває не допоміжного, а визначального значення для формування якісної доказової бази.

Конституційний обов'язок держави щодо утвердження і забезпечення прав та свобод людини безпосередньо пов'язаний із ефективністю кримінального провадження, адже неналежне документування кримінальних правопорушень, втрата слідів, помилки під час фіксації доказової інформації або недотримання процесуальних вимог при застосуванні технічних засобів можуть негативно впливати на перспективу притягнення винних осіб до відповідальності. Особливо гостро це проявляється в умовах воєнного стану, коли слідчі дії нерідко проводяться в небезпечній обстановці, за обмеженого часу, у місцях руйнувань, масового ураження, замінування або активних бойових дій.

Сучасна практика розслідування потребує широкого застосування засобів фото- і відеофіксації, 3D-сканування, безпілотних літальних апаратів, геоінформаційних технологій, цифрової криміналістики, спеціального криміналістичного обладнання, засобів виявлення, вилучення та збереження електронної інформації. Водночас ефективність таких засобів залежить не лише від

їх наявності, а й від належної організації використання, професійної підготовки слідчих, криміналістів, спеціалістів, експертів, а також від чіткого процесуального закріплення результатів їх застосування.

Окремого значення набуває проблема збереження доказової інформації в умовах її підвищеної вразливості. Сліди кримінального правопорушення можуть бути знищені внаслідок повторних обстрілів, пожеж, демонтажу пошкоджених конструкцій, переміщення тіл загиблих, евакуаційних заходів, втручання сторонніх осіб або технічних втрат цифрових даних. Це вимагає від органів досудового розслідування не лише оперативності, а й використання науково обґрунтованих алгоритмів техніко-криміналістичного забезпечення.

Актуальність обраної теми посилюється і тим, що в умовах воєнного стану техніко-криміналістичне забезпечення розслідування має значення не лише для національного кримінального судочинства, а й для подальшого використання зібраних матеріалів у міжнародних правових механізмах. Документування наслідків збройної агресії, фіксація місць обстрілів, вилучення уламків боєприпасів, встановлення механізму заподіяння шкоди, ідентифікація загиблих осіб, підтвердження причинно-наслідкового зв'язку між діями агресора та наслідками кримінального правопорушення потребують високого рівня криміналістичної точності.

Водночас у практичній діяльності залишаються проблемними питання матеріально-технічного оснащення слідчих і криміналістичних підрозділів, уніфікації методичних підходів до застосування технічних засобів, взаємодії між слідчими, оперативними працівниками, спеціалістами й експертами, а також адаптації криміналістичних рекомендацій до специфіки воєнного часу. Саме тому дослідження техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану є своєчасним, практично затребуваним і науково значущим.

Отже, обрана Філіповим Юрієм Євгеновичем тема дисертаційного дослідження відповідає актуальним потребам криміналістичної науки, практики досудового розслідування та завданням забезпечення належного доказування в кримінальному провадженні. Її розроблення має важливе значення для підвищення

ефективності розслідування кримінальних правопорушень, учинених в умовах воєнного стану, удосконалення організації роботи слідчих і криміналістичних підрозділів та забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності винних осіб.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій автора дає можливість нам підкреслити логічність структури дослідження, тим самим надало дисертанту можливість визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та ґрунтовно й повною мірою проаналізувати зазначену тему.

У роботі автором використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дисертаційного дослідження.

З позитивного боку слід відмітити, що основою дисертації є зведені дані державної статистичної звітності щодо діяльності правоохоронних органів України за 2022–2025 рр., аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора, Національної поліції, Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України, Експертної служби МВС України та Верховного Суду. До емпіричної бази дослідження включено результати вивчення 260 кримінальних проваджень і 190 висновків судових експертиз, підготовлених в умовах воєнного стану, а також зведені дані опитування 210 слідчих і дізнавачів, 95 інспекторів-криміналістів та 80 судових експертів. Використано аналітичні узагальнення міжнародних організацій (ООН та ОБСЄ), що стосуються документування воєнних злочинів, а також результати багаторічного вивчення автором слідчої та судово-експертної практики.

Результати наукового дослідження викладено в наукових публікаціях за темою дослідження, тези доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Отже, дисертація Філіпова Ю. Є. на тему «Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану в Україні» виконана на належному науковому рівні, характеризується

актуальністю, комплексністю та практичною спрямованістю, а сформульовані у ній положення, висновки та рекомендації мають значення для подальшого розвитку криміналістичної науки та вдосконалення практики діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як теоретичний аналіз і синтез, логіко-юридичний, соціологічний, психологічний та статистичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Розкрито та обґрунтовано в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: науково-дослідній сфері – у ході подальшого вирішення проблем, пов'язаних з техніко-криміналістичним забезпеченням розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану; практичній діяльності – під час розроблення та вдосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, а також рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності підготовки, призначення, проведення та використання результатів техніко-криміналістичних досліджень у кримінальному провадженні; освітньому процесі – для підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Особливості розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», «Дії поліцейського на місці події», «Теоретичні основи судових експертиз», «Технічні засоби криміналістичних досліджень», «Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні», «Судова експертологія», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Філіпова Ю. Є. викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам

МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати. Вивчення дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення.

У **першому** розділі дисертації автором розкрито теоретичні та методологічні засади техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. Здобувачем обґрунтовано, що сучасні умови кримінального провадження істотно змінили зміст і практичне значення криміналістичної техніки, оскільки розслідування значної кількості кримінальних правопорушень відбувається в обстановці підвищеної небезпеки, руйнування інфраструктури, втрати або швидкого знищення слідової інформації, а також необхідності оперативного документування наслідків збройної агресії. На цій підставі автор слушно розглядає техніко-криміналістичне забезпечення не лише як сукупність технічних засобів, а як комплексну систему організаційних, методичних, процесуальних і спеціальних заходів, спрямованих на виявлення, фіксацію, вилучення, збереження та дослідження доказової інформації.

У **другому** розділі дослідження проаналізовано особливості застосування техніко-криміналістичних засобів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Зокрема, автором приділено увагу огляду місця події, фіксації наслідків обстрілів, вилученню слідів застосування зброї та вибухових пристроїв, роботі з цифровими носіями інформації, використанню фото- і відеофіксації, безпілотних літальних апаратів, електронних інформаційних ресурсів та інших засобів, що мають значення для належного документування кримінальних правопорушень. Важливим є те, що здобувач пов'язує використання таких засобів із дотриманням вимог кримінального процесуального закону, оскільки саме належне процесуальне оформлення

результатів їх застосування визначає подальшу доказову перспективу матеріалів кримінального провадження.

У **третьому** розділі дисертації сформульовано пропозиції щодо удосконалення техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. Автором обґрунтовано потребу в оновленні методичних рекомендацій для слідчих, спеціалістів-криміналістів та судових експертів, посиленні матеріально-технічного забезпечення підрозділів, уніфікації алгоритмів фіксації доказової інформації в небезпечних умовах, а також розвитку цифрової криміналістики. Окремої уваги заслуговують положення щодо підвищення ефективності взаємодії між слідчими, оперативними, експертними підрозділами, військовими формуваннями та іншими суб'єктами, які залучаються до документування кримінальних правопорушень, учинених в умовах збройного конфлікту.

Таким чином, дисертація Філіпова Ю. Є. має логічну структуру, внутрішню послідовність і завершений характер. Її зміст свідчить про належне опрацювання теоретичних, організаційних і прикладних аспектів техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. Сформульовані у роботі висновки та рекомендації можуть бути використані для вдосконалення криміналістичної методики, практики досудового розслідування, професійної підготовки працівників правоохоронних органів і подальших наукових досліджень у сфері криміналістики.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Філіпова Ю. Є. відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення техніко-криміналістичного забезпечення розслідування в умовах воєнного стану.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Філіпова Юрія Євгеновича на тему «Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану в Україні» можуть бути рекомендовані для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти

юридичного профілю, у науково-дослідній роботі наукових установ, під час підготовки наукових публікацій, монографій, методичних рекомендацій, а також у практичній діяльності органів досудового розслідування, експертних установ і криміналістичних підрозділів щодо удосконалення техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Філіпова Ю. Є. водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У дисертації автором дістало подальший розвиток теоретичне обґрунтування завдань техніко-криміналістичного забезпечення в умовах воєнного стану, зокрема щодо виявлення, фіксації, вилучення та збереження доказової інформації в умовах обмеженого доступу до місця події, руйнування інфраструктури та проведення слідчих дій у районах бойових дій. Разом із тим у роботі доцільно було б ширше розкрити алгоритми практичної взаємодії між органами досудового розслідування, експертними підрозділами та військовими формуваннями під час документування воєнних злочинів, оскільки саме координація їх діяльності має визначальне значення для забезпечення цілісності доказової інформації.

2. Заслужують на увагу положення дисертації, присвячені особливостям проведення огляду місця події під час розслідування воєнних злочинів із використанням сучасних техніко-криміналістичних засобів, зокрема цифрових комплексів вилучення інформації, систем 3D-сканування, безпілотних літальних апаратів та геопросторових сервісів. Водночас окремі положення щодо використання спеціалізованого програмного забезпечення та цифрових платформ потребували б додаткового аналізу з позиції забезпечення кібербезпеки.

3. Науковий інтерес викликають положення дисертації щодо застосування інтелектуальних технологій та елементів штучного інтелекту у криміналістичній практиці, а також запропоновані підходи до використання автоматизованих систем аналізу слідів і цифрової інформації. Разом із тим дискусійним залишається питання процесуальних меж використання результатів діяльності таких систем у доказуванні.

У зв'язку з цим окремі положення роботи могли б бути додатково конкретизовані через призму гарантій дотримання прав людини та принципу процесуальної самостійності суб'єктів кримінального провадження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Філіпова Ю. Є. є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Філіпова Юрія Євгеновича на тему «Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для розвитку криміналістичної науки та практики досудового розслідування в умовах воєнного стану, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – Філіпов Юрій Євгенович – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

**Завідувач кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Володимир АТАМАНЧУК